

המרכז הבינלאומי

שם עולם

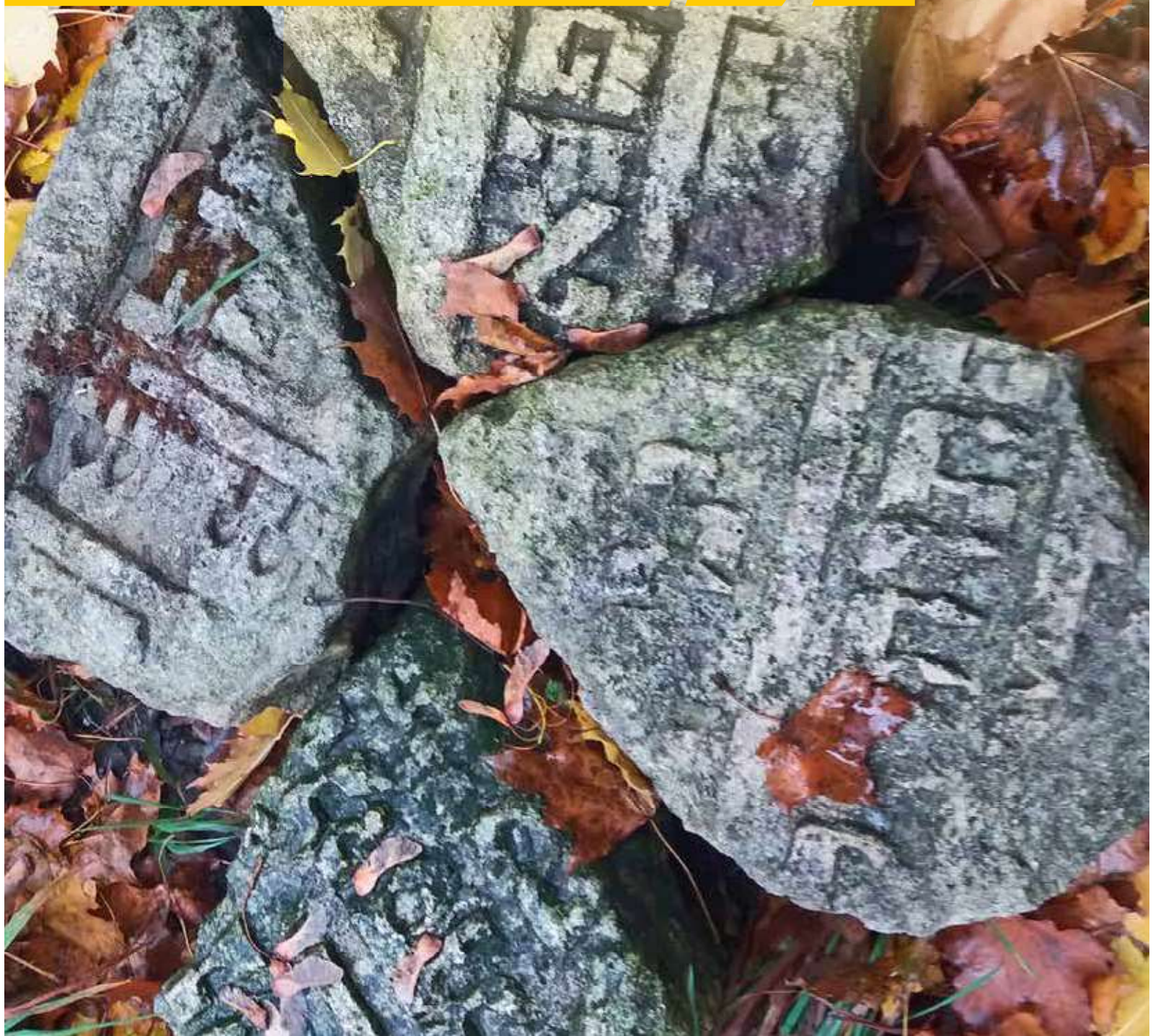
SHEM OLAM

מחברים את דור העתיד לשואה

אדר א' תשע"ט
February 2019

מהמתחדש ומהמתרחש

22

רוח החירות של קבוצת וסטרוויל: וסטרוויל:

בין יהודיות להולנדיות

פנינה רותם

מנחם ומרים פינקווף מדריכי בית עליית הנוער

על השתלבותם של היהודים במדינה. שיעור נישואי התערובת בקרב יהדות הולנד היה קרוב ל-17% ושיעור המומרים שולי. רוב יהודי הולנד לא התכחשו למקור שייכותם ורק מעטים עזבו לחלוטין את הקהילה היהודית. יחד עם זה, רבים מיהודי הולנד לא ייחסו ליהדותם חשיבות כלשהי. יהודי הולנד חשו מעורבים מאוד במולדתם, היו נאמנים לה, וראו את עצמם חלק אינטגרלי ממנה. אנטישמיות כמעט ולא הורגשה בהולנד וכן כמעט לא נמצאה אלימות אנטישמית גלויה. דבריה של אנה פרנק ביומנה, באפריל 1944, משקפים את התחושה של רבים מיהודי הולנד:

לעולם לא נוכל להיות הולנדים בלבד, או אנגלים בלבד, או בני כל עם אחר בלבד; תמיד נהיה מלבד זאת גם יהודים, ורוצים

בינה לבין המדינה ההולנדית ואזרחיה הלא יהודים.

יהדות הולנד לפני השוואה ובמהלכה

במאי 1940 עם הכיבוש הגרמני את הולנד, חיו בה כמאה וארבעים אלף יהודים. כבר לקראת סוף המאה השש עשרה נאמר בחוק הייסוד של מדינת הולנד: "לכל אחד באופן פרטי מותר להישאר חופשי בדתו, חל איסור לחקור או לרדוף מישהו בגלל דתו".² מסורת סובלנות זו יצרה בהולנד אווירה ליברלית וחופשית. אווירה שהשפיעה

יהדות הולנד היא היהדות המערב אירופית בעלת שיעור הנרצחים הגבוה יותר מכל ארץ מערבית אחרת: 75% מיהודי הולנד נרצחו במהלך השואה. יחד עם זה, בתודעה הציבורית נחקקה ההשקפה כי ההולנדים סייעו בהצלת יהודים. תפיסה זו הוכחה כמורכבת במחקרו של פנחס אפרת המראה כי אזרחי הולנד הלא יהודים נעו בתווך שבין הלשנה להצלה.¹ במאמר זה נחשוף את סיפורה של קבוצת וסטרוויל שכללה יהודים ולא יהודים והצליחה להציל כשלוש מאות ילדים ולהעבירם לספרד ולצרפת. בשביל להבין לעומק את המשמעות של קבוצת וסטרוויל נסקור תחילה את מצבה של יהדות הולנד ערב השואה ואת היחסים

1. בר אפרת פנחס, בין הלשנה להצלה: החברה ההולנדית והשואה, הוצאת יד ושם, ירושלים 2016, עמ' 16-13.
2. פינקווף-וטרמן מרים, שמים וגיהנום, סיפור חיים: 1941-1916, דרובוקס, עמ' 21 (להלן: פינקווף, שמים וגיהנום).

ילדי פליטים עם ילדי בית ספר ורקפלאטס בפעילות משותפת

כנגד השלטון הגרמני, דבר שבא לידי ביטוי בשביתת פברואר, בכרוזים ובמחאות של הכנסיות בהולנד כנגד צעדים מפלים כלפי היהודים. אחד המוחים היה יופ וסטרוויל, מנהל בית ספר בשיטת מונטסורי באמשטרדם, שהיה נוצרי פרוטסטנטי וליברל בכל נשמתו. וסטרוויל פירסם כרוז בו נאמר:

סרבו לעבוד במקום ממנו מגרשים יהודים!...הביאו מחאתכם בפומבי במילים ובמעשים, עד כמה שרק תוכלו! תחי האמת האמיתית! יחי העם ההולנדי!⁷ הקשר בין וסטרוויל לעם היהודי הלך והעמיק במהלך המלחמה.

ילדי פליטים עם ילדי בית ספר ורקפלאטס בפעילות משותפת

עליית הנוער היא ארגון שהוקם על ידי ריחה פרייאר, ופותח על ידי הנרייטה סאלד, מתוך רצון להעלות

ארצה ילדים יהודים מגרמניה, נוכח המשבר הכלכלי המתמשך במדינה זו והאנטישמיות הגואה.¹⁰ עם עליית השלטון הנאצי בגרמניה והתפשטות גרמניה הנאצית לאוסטריה וצ'כוסלובקיה הפכה עליית הנוער למפעל ההצלה הגדול ביותר עבור ילדים יהודים במדינות אלה. במסגרת עליית הנוער עלו לארץ כחמישה עשר אלף בני נוער יהודים שניצלו מהשואה בדרך זו.¹¹ בשנים 1934-1939 נשלחו אלפי נערים ונערות לארץ-

לעולם לא נוכל להיות הולנדים בלבד, או אנגלים בלבד, או בני כל עם אחר בלבד;
תמיד נהיה מלבד זאת גם יהודים, ורוצים אנו להיות גם יהודים.

ההכשרות הציוניות ועליית הנוער בהולנד

התנועה הציונית בהולנד תפסה חלק קטן בלבד מהיהדות ההולנדית (כעשרת אלפים איש מתוך כמאה וארבעים אלף יהודי הולנד). גם בקרב הציונים לא רבים הלכו להכשרה והתכוננו באופן מעשי לעלייה ארצה. הגעת הפליטים היהודים מגרמניה למדינה ביססה את מעמדה של התנועה הציונית והזרימה לה כוחות רעננים חדשים.⁸ עם הכיבוש הגרמני חיו 765 איש בהכשרות חקלאיות וציוניות ברחבי המדינה.⁹ הצעירים בהכשרות אלה למדו חקלאות, ועבדו אצל איכרים הולנדים. בחלק מהמקומות החזיקו הצעירים משקים עצמאיים. הם קיימו חיי חברה פעילים ותוססים, למדו ויצרו חברה חלוצית הפועלת להגשמת רעיונותיה האידיאיים. בחלק ממקומות ההכשרה שוכנו ילדי עליית הנוער.

אנו להיות גם יהודים. [...]

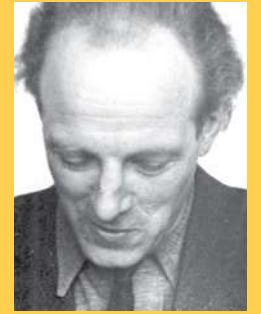
אני אוהבת את ההולנדים, אני אוהבת את ארצנו, אני אוהבת את השפה ואני רוצה לעבוד כאן.³

הכיבוש הגרמני במאי 1940 היכה בהלם את יהודי הולנד. רבים ניסו לעבור את הגבול לכיוון אנגליה וחלקם הצליחו. עשרות רבות מיהודי הולנד שלחו יד בנפשם בימים הראשונים שלאחר הכיבוש בגלל החרדה והיאוש שאחזו בהם.⁴ אחרי ההלם הראשון התארגנה הקהילה היהודית בדרכים שונות. הוקמה מועצה משותפת לכל הארגונים הציוניים במדינה והוקם המרכז להכשרה מקצועית. המרכז הכיל בתוכו גם את כל ההכשרות של החלוצים ברחבי המדינה. בפברואר 1941, בעקבות התסיסה שהתעוררה באמשטרדם בגלל צעדי הגרמנים נגד היהודים ונגד המפלגה הקומוניסטית, הקימו הגרמנים את היודסה ראט, הגוף היהודי הרשמי שניהל את חיי היהודים בהולנד עד סוף המלחמה. שבועות ספורים לאחר הכיבוש הגרמני החלו יהודי הולנד לסבול מזרות מפלות שפגעו בהם ובמעמדם ויצרו ריחוק בינם לבין אוכלוסיית הולנד הלא יהודית.⁵ ביולי 1942 החל שילוחם של יהודי הולנד להשמדה במחנות אושוויץ וסוביבור.⁶

בראשית הכיבוש הייתה תגובתם של הולנדים לא יהודים רבים מחאה פעילה

- פרנק אנה, יומנה של נערה, הוצאת קרני, תל אביב 1957, עמ' 148-149.
- מכמן יוסף, הרטון בים ודן מכמן, פנקס הקהילות, הולנד, הוצאת יד ושם, ירושלים 1985, עמ' 74 (להלן: פנקס הקהילות, הולנד).
- בנימין יגאל, נאמנים לעצמם ולדרכם: המחותרת החלוצית בהולנד במלחמה ובשואה, בית לחמי הגטאות ויד טבנקין, קיבוץ לוחמי הגטאות 1998, עמ' 113.
- פנקס הקהילות, הולנד, עמ' 124.
- סחיפרס הנס, קבוצת וסטרוויל והחלוצים לפלשתינה: התנגדות נונקופורמיטית במלחמת העולם השנייה, הוצאה לאור פרלורן והנס סחיפרס, הוצאת עמותת "רצאי ההכשרות והמחותרת החלוצית בהולנד - כלל קבוצת וסטרוויל", הילוורסום, 2015, עמ' 66 (להלן: סחיפרס, קבוצת וסטרוויל והחלוצים לפלשתינה).
- כוכבא עדינה, המחותרת החלוצית בהולנד הכבושה, הוצאת בית לחמי הגטאות והקיבוץ המאוחד, תל אביב, 1969, עמ' 29-32 (להלן: כוכבא, המחותרת החלוצית בהולנד הכבושה).
- שם, עמ' 31.
- התנועה היוונה למעשה איחוד בין שלושה ארגונים שהוקמו בכדי לסייע לילדים ובני נוער יהודים בגרמניה - גת רפאל, "מפעל עליית הנוער", בתוך: קתדרה 37, ספטמבר 1985, עמ' 176-149. עמ' 151.
- שצקר חיים, "מוסד 'עליית הנוער' וחלקו בהצלתם של ילדים פליטי השואה, קליטתם ושיקומם", בתוך: עיונים בחינוך, גיליון 50-49, שבט תשמ"ט, אוניברסיטת חיפה, עמ' 20-5 (להלן: שצקר, "מוסד 'עליית הנוער' וחלקו בהצלתם של ילדים פליטי השואה, קליטתם ושיקומם").

ישראל באמצעות עליית הנוער.¹² בנוסף, בזמן הביניים עד עלייתם ארצה תפקדה עליית הנוער כמפעל חינוכי והכשרה את הילדים לעלייה ארצה באמצעות בתי עליית הנוער שנפתחו במקומות שונים. בתים אלה היוו הכשרה חקלאית וחינוכית לעליה לארץ: לימדו בהם עברית וציונות ותרגלו עבודות חקלאיות שונות.¹³ עליית הנוער יועדה לבני נוער בגילאי 15-17.¹⁴ ככל שהחמיר המצב תחת השלטון הנאצי הבינו בעליית הנוער כי לא כל הילדים יוכלו לקבל אישורי עלייה לארץ ישראל בזמן הנדרש¹⁵ ולכן העבירו ילדים רבים למדינות ניטרליות ששימשו כמדינות מעבר בדרך לארץ ישראל. אחת ממדינות מעבר אלה הייתה הולנד.¹⁶ במסגרת זו הגיעו להולנד עשרות ילדים. הם שוכנו בבתי עליית הנוער במדינה. אחד מהם היה בית עליית הנוער בלוסדרכט.

יזם וסטרוול

בית עליית הנוער בלוסדרכט (Loosdrecht)

בית עליית הנוער בלוסדרכט נחנך באוגוסט 1939¹⁷ והיה מורכב משני בתים חד קומתיים ששכנו במעבה היער. באחד הבתים שכן חדר האוכל ובשני חדרי שינה קטנים בהם ישנו בני הנוער במיטות קומותיים.¹⁸ בבית בלוסדרכט הייתה אווירה דתית מתונה. אכלו אוכל כשר והדליקו נרות, אך לא חיבו את הילדים להשתתף בטקסים הדתיים. יחד עם זה, היו ילדים דתיים שחשו כי לא הושקעו אנרגיות ומחשבה בחינוך לאמונה וכן לא נערכו דיונים בנושא ואף לא לימדו יהדות בצורה מסודרת. לטענתם, מצב זה גרם לכך שבני נוער רבים עזבו את הדת והפסיקו לקיים מצוות, עד כדי כך שבקושי נשאר מניין לתפילות.¹⁹ פערים נוספים היו בין ילדי הפליטים למדריכים שברובם היו מהולנד עצמה. הילדים, שבאו מגרמניה ואוסטריה, היו עצמאיים יותר מכוח נסיבות חייהם. המדריכים התקשו בתחילת הדרך לגשר על הפער התרבותי הזה, אך לאט לאט חלה התקרבות בין הצדדים. המדריכים ההולנדים לימדו את הילדים הגרמנים והצליחו ליצור אווירה חיובית וטובה. בבית למדו מלבד עברית והיסטוריה של העם היהודי, גם מוסיקה, נגרות, סריגה²⁰ ומלאכות בית אחרות.²¹

עם פרוץ המלחמה בין הולנד לגרמניה במאי 1940, הועברו הילדים מהחוזה בגלל הרצון להציף את הסכרים, כדי למנוע את כיבושה של הולנד. בימים שעד הכיבוש הגרמני התגוררו הילדים והמדריכים בבית כנסת בעיר הסמוכה. הילדים היו שרויים בפחד גדול, בפרט אלה שחוו את ליל הבדולח. בגלל החשש מפני הבאות הועברו חלק מילדי עליית הנוער לאמסטרדם.²² ביום שישי, מספר ימים אחרי הכיבוש, חזרו לחווה והילדים מעצמם החלו להתארגן לשבת.²³ בליל שבת התפללו ביחד והדליקו נרות שבת. בגלל המלחמה הידלדלו כוחות ההדרכה ונוצרה תחלופה רבה בתחום זה. כך הגיעו לבית: יואכים סימון (שושו), שהיה בעצמו פליט מגרמניה, ומנחם פינקוהוף, שהפכו מאוחר יותר לדמויות מפתח בהצלת הילדים, ליאו שברצשילד, ברנרד גט, בטי בריץ, ועדינה ון קוברדן.²⁴ מדריכים אלה נדרשו על ידי הנהלת עליית הנוער בהולנד להוסיף לתכנית הלימודים גם לימודי ספרות וחשבון.²⁵ למרות העובדה שרבים מהילדים היו קשיי חינוך בגלל ניסיון החיים שצברו,²⁶ שררה בבית שיגרה של לימודים, עבודה חקלאית ופעילות חברתית.²⁷ הושקעו כוחות רבים בעבודה החקלאית אצל האיכרים מסביב ובגן הירק שממנו סופק חלק מהמזון לדרי הבית.²⁸

למנהל הבית מונה לודוויג כהן, שהיה מדריך אדמיניסטרטיבי בבית מיום הקמתו.²⁹ לודוויג שמר על קשר קרוב עם מנהלי עליית הנוער בהולנד, אריקה בליט (Erika Bluth) ובארנוד וטרמן (Barend Waterman). הוא הנהיג את הבית והוביל אותו מתוך גועם הליכות שהשפיע על

שלוות הנמצאים בו.³⁰ מנהל הבית החינוכי היה מנחם פינקוהוף, שדאג לרווחת הילדים ולחינוכם ולבסוף היה היוזם והשותף הפעיל בהצלחתם.³¹ פינקוהוף יזם גם קיומם של ערבי מוסיקה בהם כל הילדים היו יושבים ומאזינים למוסיקה קלאסית. בערבים אלה הפסיקו את הסריגה, שנמשכה כל שעות היום אפילו בזמן השיעורים, והאזינו האזנה מודרכת למוסיקה.³²

אווירת השבת בבית הייתה כל כך חזקה עד שלאחר המלחמה כשחנה די ליאו, שהייתה מדריכה בבית, אימצה אליה את אחד הילדים שניצלו, הוא לא זכר כמעט כלום מיהדותו אבל זכר ששבת זו מפה לבנה על השולחן ואוכלים בה אוכל טוב. אותו ילד גם שמר על מזוזה שהתגלגלה לידיו במהלך המלחמה למרות שתפר על בגדיו צלב.³³ שושו הכניס לבית אווירה ארצישראלית

עם עליית השלטון הנאצי בגרמניה והתפשטות גרמניה הנאצית לאוסטריה וצ'כוסלובקיה הפכה עליית הנוער למפעל ההצלה הגדול ביותר עבור ילדים יהודים במדינות אלה

וקבע שיום בשבוע ידברו בחווה רק בעברית וכך היה. כל יום בשעות הצהריים הוא הכין עם מספר ילדים הצגה בשפה העברית, לימד עברית והכיר לילדים את ארץ ישראל.³⁴ הלימודים בבית היו ברמה גבוהה. לדוגמה- לימודי המוסיקה כללו מוסיקה קלאסית,³⁵

12. שם.	1. 219-1, מכתבי שושו.	24. ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 1-219, מכתבי שושו; ארכיון בלה"ג חטיבת הולנד, תיק 374, עדות רוזה קרצר.
13. שם, עמ' 7; הכהן דבורה, ילדי הזמן: עליית הנוער 1948-1933, הוצאת יד ושם, יד יצחק בן צבי ומכון בן גוריון לחקר ישראל והציונות, ירושלים 2011, עמ' 60, 82, 225 (להלן: הכהן, ילדי הזמן).	18. כוכבא, המחותרת החלוצית בהולנד הכבושה, עמ' 62.	25. ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 1-219, מכתבי שושו.
14. הכהן, ילדי הזמן, עמ' 61; ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 111, עדות לילי אופק.	19. ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 241; יש לציין שחינוכם של נערים דתיים בידי מדריכים לא דתיים התרחש בהרבה מוסדות של עליית הנוער וגרם למחלוקת קשה סביב קיומו של מפעל עליית הנוער - כהן, ילדי הזמן, עמ' 145-140.	26. פינקוהוף, שמים וגיהנום, עמ' 83.
15. בייחוד בגלל מדיניות הארגון להישאר נאמנים להוראות השלטון המנדטורי - שצקר, "מוסד 'עליית הנוער' וחלקו בהצלחתם של ילדים פליטי השואה, קליטתם ושיקומם", עמ' 7; הכהן, ילדי הזמן, עמ' 230-227.	20. בסריגה עסקו כל העת מכיוון שרצו להכין מלאי של כפפות וגרביים למקרה שיישלחו מזרחה- פינקוהוף, שמים וגיהנום, עמ' 99.	27. ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 319, עדות חנה אשר די ליאו.
16. הכהן, ילדי הזמן, עמ' 233-232.	21. ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 319, עדות חנה אשר די ליאו.	28. שם.
17. ארכיון בלה"ג חטיבת הולנד, תיק	22. הארכיון הציוני S32/1375	29. ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 1-219, מכתבי שושו.
	23. ארכיון בלה"ג חטיבת הולנד, תיק	30. שם.
		31. פינקוהוף, שמים וגיהנום, עמ' 82.
		32. שם, עמ' 99.
		33. ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 319.

בנות עליית הנוער בלוסדרכט

מעשי להיות האדם המרכזי בניהול בית הספר. יופ וסטרוויל המשיך לתפקד כמורה בעל משקל מיוחד בצוות המורים וכלפי התלמידים. בית הספר נוהל בחינוך פתוח וסובלני. הילדים יכלו לבחור את השיעורים בהם למדו והתקדמו בלימודיהם כל אחד בקצב שלו.

כחלק משיטת הניהול הליברלית בבית הספר, הונהגה שיחה יומית פתוחה עם התלמידים, במסגרתה שיתפו בחוויותיהם גם מחוץ לבית הספר. באחת השיחות סיפר אחד הילדים, פיליפ רומקה, שבדרכו לבית הספר על אופניו פגש ילדים וראה שהם לא לומדים וסתם מסתובבים. הילד סיפר עוד ששוחח עם הילדים והבין מהם כי הם פליטים מגרמניה. הילד הציע שיצרפו אותם לבית הספר ורקפלאטס. בוקה המנהל היסט אך לבסוף הסכים והילדים הובאו כקבוצה נפרדת למבנה סמוך לבית הספר ומרים נבחרה להיות המורה שלהם. וסטרוויל ובטי בוקה עמדו על כך שהילדים ישולבו בבית הספר בחלק מהשיעורים וכך היה. שניהם התעקשו גם ללמד חלק מן המקצועות בעצמם את הילדים היהודים. וסטרוויל השפיע רבות על תלמידיו. כאדם פתוח

ביכורים ומתן תורה. לחוברת צירפו גם את תכנית המשק של דגניה שתורגמה לגרמנית על ידי שושו.⁴⁰ בשבועות נערך ריקוד המייצג את עבודת השדה על ידי הבנות והוצגה מגילת רות בעברית.⁴¹ הקשר בין המדריכים לילדים בבית בלוסדרכט היה קשר קרוב. ניתן ללמוד זאת מכך שכאשר חנה אשר די ליאו התחנתה, היה לה חשוב שהילדים יהיו בחתונה ונציגות של הילדים אכן הגיעה. הילדים שמחו מאוד בחתונה זו וחיוכו לבואו של הזוג הצעיר בחזרה לבית.⁴²

בית הספר ורקפלאטס

בסמוך לבית עליית הנוער שכן בית הספר המקומי בבילטהובן. בית הספר נקרא דה ורקפלאטס (De Werkplaats), שפירושו המילולי - סדנה. בית הספר שימש הן כבית ספר עיוני והן כמקום בו הוכשרו הילדים לחיים עצמאיים. המטרה הייתה שהילדים יהיו מסוגלים לבצע בכוחות עצמם כמעט כל עבודה שנדרשת מאדם בימי חייו.⁴³ כהסבר לשם שנבחר אמר בוקה, מנהל בית הספר, כי אין בכוונתו ללמד את הילדים אלא לתת להם הזדמנות לפתח את כישוריהם בעזרת עיסוקים שונים. הוא רצה לייסד מקום לעבודה. התלמידים נקראו "עובדים", המורים - "חברים לעבודה". את הפרויקטים ניהלו ה"עובדים" ו"החברים לעבודה" סיעו. כל החלטות ב"ורקפלאטס" התקבלו בהתייעצות ובהסכמות. את בית הספר ניהל קיס בוקה (Kees Boeke) ועבדו בו כמורים אשתו, בטי בוקה, מרים וטרמן ויפ וסטרוויל. בית הספר תיפקד בצורה עצמאית המנותקת מרשויות הולנד. לאחר חיכוכים רבים עם השלטונות בענייניו של בית הספר מונה וסטרוויל בעל תעודת ההוראה למנהלו, בעוד בוקה המשיך באופן

האוירה הייתה אווירה טובה מאוד ורבים מהילדים זוכרים אותה בחיוב.³⁶ כמדריך, שושו יצר קשר אישי עם החניכים והשקיע רבות בכדי שהאוירה הטובה תישמר. הוא התלבט האם לקבל תפקיד רשמי בתנועת החלוץ מחוץ לבית עליית הנוער משום שהרגיש את החשיבות הרבה בשהותו בבית.³⁷ שושו, ביחד עם חברים אחרים בתנועת החלוץ, יזמו את קיומו של חודש העברית במסגרתו נשלחו לכל חברי התנועה בהולנד שיעורי עברית כתובים והם למדו והתקדמו בשפה העברית. המסירות של שושו לחניכיו ניכרת במכתב הבא, שנכתב לידיד:

בית עליית הנוער בלוסדרכט

20.6.41

בוזדאי שמעתם על המאורעות המזעזעים באמשטרדם (הגירושים). האיום ביותר הוא שאין לנו שום סיכויים. על הגירה אין לחשוב יותר ואני באופן אישי חרד מאוד לגורל החברים שלנו. ומי יודע מה עוד צפוי לנו ומה יהי גורל החברים בכל המקומות. הגרוע ביותר הוא הרגשת חוסר האונים. אין אפשרות לפעול בכלל. אותי הדבר מעצבן יותר ויותר ולא פעם אני שואל את עצמי מה התועלת בנסיעותי לאמשטרדם. מוטב להישאר בלוסדרכט ולהכין את הילדים לקראת הבאות. לחזק אותם. אל תחשוב שאני מתייאש, אך מדי פעם עולים הספקות ומציקים. מי יודע וכל מאמצינו יהיו לשווא. רק נקודות אור אחת נראית - מרכזי ההכשרה החדשים הולכים ומתבססים. נקווה שהחברים יחזיקו מעמד.³⁸

בבית עליית הנוער בלוסדרכט הוציאו לאור גם הגדה של פסח. במהלך כתיבת ההגדה נוצרו קשיים של עייפות ותחושה קשה של אי הלימה בין ההגדה, הרצון לחירות והאביב, לבין המצב הקשה בו היו הילדים.³⁹ למרות הקושי ההגדה נכתבה ושימשה את שוכני הבית כליל הסדר. לחג השבועות פרסמו חוברת מיוחדת על קציר,

34. ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד תיק 111, עדות לילי אופק; ארכיון בלה"ג חטיבת הולנד תיק 1-219, מכתבי שושו; ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 374, עדות רוזה קרצר וגרט שטרנליכט.
35. ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 374, עדות רוזה קרצר.
36. ארכיון בלה"ג תיק 374, עדות רוזה קרצר; ארכיון בלה"ג תיק 374, עדות גרט שטרנליכט.
37. ארכיון בלה"ג, תיק 1-219, מכתבי שושו.
38. ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 1-219, מכתבי שושו.
39. ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 1-219, עדויות על שושו.
40. כוכבא, המחותרת החלוצית בהולנד הכבושה, עמ' 52.
41. שם, עמ' 62.
42. ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 319, עדות חנה אשר די ליאו.
43. פינקווף, שמים וגיהנום, עמ' 73.

יופ וסטרוויל עם שתי בנותיו

וכאישיות חינוכית שם לב למתרחש בנפשם והרבה לעודד אותם במצב הקשה בו היו נתונים.⁴⁴
לכבוד ילדי הפליטים חיבר בוקה את השיר הבא:

*פתחו את הגבולות
פתחו אותם רחב
הולנד, קבלי את הסובלים
כך היה תמיד
כזו היא הרוח ההולנדית!*⁴⁵

בנוסף הנהיגו בוקה וסטרוויל את המגבית לנוער - גיוס בני הנוער מבית הספר לאיסוף תרומות עבור הפליטים היהודים מגרמניה. וסטרוויל גם ארגן עצרות מחאה שונות כנגד הנאצים.⁴⁶

באוגוסט 1941 הצטווה בוקה, מנהל בית הספר, להוציא ממנו את הילדים והמורים היהודים. בוקה ציית לצו זה, למרות היותו נוגד את הרוח הליברלית והחופשית שהנהיג בבית הספר, והדבר עורר את חמתם של וסטרוויל ושל אשתו של קיס בוקה, בטי.⁴⁷ וסטרוויל עזב את בית הספר והפך למנהלו של בית ספר אחר באמסטרדם. בעקבות צו הפרדה הוקם בית ספר יהודי פרטי על ידי מרים וטרמן בחווה של משפחתה בבילטהובן, שנוהל באורח דומה לבית הספר ורקפלאטס. בו בזמן בבית עליית הנוער נמשכו החיים כסדרם. במכתבו של שושו לאחיו הוא כתב כך:

תלמידים בבית הספר של מרים פינקווף

*בבית עליית הנוער מתנהלים העניינים פחות או יותר בסדר. רוב הצעירים מרגישים בטוב, דבר חשוב עד מאוד בזמן הזה. על דבר אחד אני שמח: להם לפחות נעזרים יפים למרות המצב הקודר. בלי ספק יזכרו הם פעם את הדבר ויהיו אסירי תודה.*⁴⁸

בלילות, לאחר העבודה, המשיכו הנערים ללמוד ולדון בעניינים הקשורים לעם היהודי. הם למדו תנ"ך וקראו ספרות ושירה עברית.⁴⁹

בלאט עמדה בהכנתה ובחמישה עשר באוגוסט 1942 הודיעה במילת הצופן שהוסכמה מראש בטלפון כי הגרמנים מתעתדים לעצור את דרי הבית ולשולחם לוטרבורק

הצלת הילדים

באביב 1942 הציע מנחם פינקווף שהמדריכים יתחילו לחפש מקומות מסתור עבור הילדים. פעולה זו נעשתה בשיתוף עם יופ וסטרוויל ומורים ותלמידים נוספים בבית הספר, ובהם בתם של קייס ובטי בוקה,⁵⁰ ובסיועו של איכר בשם באוקה קונינג (Koning Bouke), שהעסיק בחוותו ילדים מבית הספר של מרים וטרמן. לפעולה הצטרפו עוד מכרים וידידים של

מרים וטרמן מבילטהובן.⁵¹ משנוצר הקשר נמצאו מקומות מסתור עבור כל הילדים. בתחילה היה שושו סקפטי לגבי הצלחה זו וחשב שאולי הירידה למסתור תסכן את הילדים. לאחר מכן הציע שאולי הילדים יסתתרו והמדריכים יתמסרו לידי הגרמנים בכדי לחפות עליהם. מנחם פינקווף הבין לעומק את כוונות הגרמנים, סירב ופעל להסתרת כל יושבי הבית כולל המדריכים. הנהלת עליית הנוער בהולנד התנגדה למהלך, אך אריקה בלאט, המזכירה שישבה באמסטרדם, הסכימה להזהיר את המדריכים טלפונית ולהודיע להם על התאריך המיועד ללקיחת דרי הבית לוטרבורק. בלאט עמדה בהבטחתה ובחמישה עשר באוגוסט 1942 הודיעה במילת הצופן, שהוסכמה מראש בטלפון, כי הגרמנים מתעתדים לעצור את דרי הבית ולשולחם לוטרבורק.⁵² עם היוודע הבשורה, אספו המדריכים את החניכים בחדר האוכל והודיעו להם כי הם מתכוונים להסתיר את כולם ולא לציית לצו ההתייצבות הגרמני. כך אמר מנחם פינקווף במעמד זה:

*שעת הפרידה הגיעה. המוכנים כולם למבחן? לא יהיה קל. כל אחד ישהה במקומו מבלי לצאת ממנו, ואסור יהיה לכתוב לקרובים. הכל יתנהל בסודיות גמורה, אסור שיידעו יותר מדי, כי אדם שייפתס ויעונה עלול לגלות דברים בניגוד לרצונו. אם יפול מישהו בידי הצורך עליז לטעון כי המדריכים הכריחו אותו להסתתר. אתם אינכם יודעים דבר.*⁵³

המדריכים והחניכים נפרדו מכל אחד שיצא בברכת להתראות בארץ! את הספרים שהיו בבית תרם שושו לחברים ההולנדים וכתב לכל אחד מהם הקדשה.⁵⁴ כך 'צללוי'⁵⁵ כל הילדים והמדריכים באותו יום למקומות המסתור. כשהגיעו הגרמנים במשאית אל הבית, מצאו אותו ריק.⁵⁶ המדריכים המשיכו לדאוג לחניכיהם ובשעת מצוקה או חשש מחשיפת המסתור העבירו אותם ממקום

44. ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 241, עדות ברוך תור.
45. סחיפרס הנס, קבוצת וסטרוויל והחלוצים לפלשתינה, עמ' 58.
46. שם, עמ' 59.
47. מקרה די נדיר שקשה למצוא כמותו בהולנד: מורים שהתנגדו לצו הפרדה כמו במקרה זה.
48. ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד תיק 1-219, מכתבי שושו;
49. שם.
50. סחיפרס, קבוצת וסטרוויל והחלוצים לפלשתינה, עמ' 70.
51. שם, עמ' 71-70.
52. שם, עמ' 73.
53. כוכבא, המחותרת החלוצית בהולנד הכבושה, עמ' 62.
54. שם.
55. הכינוי המקובל ביהדות הולנד להסתתרות.
56. סחיפרס, קבוצת וסטרוויל והחלוצים לפלשתינה, עמ' 74.

יחסו של יופ וסטרוויל לעם היהודי ולציונות

בין היהודים ללא יהודים בקבוצת וסטרוויל התקיימו דיונים שונים על היהדות ומקומה בחייהם. לודי כהן הוסיף אצל איכר נוצרי, שבביתו התכנסו מדי פעם חברי קבוצת וסטרוויל. החברים נהגו לדבר על רוח החירות ההולנדית ושיתפו את לודי כחבר שווה בשיחותיהם. האיכר ראה בחזרתם של היהודים לארץ ישראל התגשמות של חזון הנביאים, אך יחד עם זה לא הסתיר את דעתו כי על כולם להתנצר. למרות זאת הוא ידע שלודי לא ישתכנע והעריך אותו על כך.⁶⁷

בין וסטרוויל ואשתו לאנשים הקרובים אליהם: שושו, מרים וטרמן ואחרים התנהלו דיונים ממושכים, שחלקם תועדו, על הפער בין האוניברסליות בה האמינו יופ ואשתו בכל ליבם לבין הציונות בה האמינו חבריהם היהודים. מרים וטרמן עצמה גדלה בבית מתבולל, מלא ברוח ליברלית וחופשית. לדוגמא: לפני המלחמה השתתפה במחנה של אנשי השלום בצרפת.⁶⁸ בעבודתה המשותפת עם יופ וויל אשתו בבית הספר, חשה קירבה רוחנית והזדהות רעיונית. לאחר הגעתם של ילדי הפליטים מגרמניה נחשפה מרים לסבל היהודי והחלה לראשונה בחייה לחפש משמעות לעובדת היותה יהודייה. הדברים החריפו לאחר הכיבוש הגרמני והגזרות שפגעו ביהודים, כגון: החרמת אופניהם ועוד. מרים פנתה, ביחד עם אחותה חיה, לרב נתן דסברג בעיר הילורסום והחלה ללמוד באופן שיטתי תנ"ך

אשתו וויל נאסרה ונכלאה בפיקט וילדיהם נלקחו למשפחות אומנה. לאחר מספר ניסיונות הברחה של המחתרת נכלא וסטרוויל במרתף מבוצר בתוך המחנה ולא הייתה אפשרות להבריתו.⁶⁴ התאים במרתף המבוצר היו לחים וקרים. בלילה היו מוארים

באור בהיר ובמשך היום היו אפלים ומדכאים. המטרה הייתה לשבור את רוח האסירים. ליופ זו הייתה הזדמנות להפיח מחדש חיים בתפקידו כיוזם ומארגן. מלחם ומאבנים קטנות הכין כלים לתחרויות דמקה ושח, בהם נמסרו הצעדים בצעקות דרך החלון. הוא נתן הרצאות על פוליטיקה וספרות ודיקלם שירים שכתב בעצמו או שירים של אחרים, גם זאת בצעקות דרך החלון. שירו "לילה בתא", שכתב ביולי 1944, מבטא היטב את מצב רוחו - השלמה וקבלה של גורלו ואפילו אושר:

מסתור אחד למשנהו. לאורך כל תקופת ההכנות של מקומות המסתור נהג וסטרוויל להגיע מרוטרדם ללוסדרכט על מנת לשוחח עם אנשים יהודים ולא יהודים ולשכנע את אלה להסתיר ואת אלה להסתתר. בכוח השפעתו הצליח וסטרוויל לא רק לגייס מספיק אנשים למבצע ההסתתרות, אלא גם להפנים בתוכם את הידיעה שהשתתפות במבצע זה מהווה התנגדות רוחנית לנאציזם. יופ רתם את האידיאליזם של החלוצים ושל אנשי השמאל ההולנדים שהכיר למטרה משותפת והצליח לגבש אותם לקבוצה הפועלת כנגד הנאציזם, קבוצת וסטרוויל.⁵⁷ חודשים מספר לאחר ההסתרה נמצאו נתיבי בריחה מהולנד לשווייץ וספרד דרך צרפת. הוחלט להעביר את בני הנוער המסתתרים דרך נתיב זה ולהבריחם אל מחוץ לגבולות המדינה.⁵⁸ בינואר 1943, במהלך חיפוש נתיבי הבריחה, נתפס שושו ונכלא. בגלל העינויים שעבר חשש שמא יסגיר את חבריו והתאבד בכלאו.⁵⁹ הילדים מלוסדרכט הוברחו בקבוצות קטנות אל הגבול ומשם אל החופש. רוב הילדים ניצלו. כשהגיעו אל הגבול פגשו את יופ וסטרוויל, שנפרד מהם במילים אלה:

ימים אחדים בלבד מפרידים ביניכם לבין שחרורכם; עוד מעט תדרכו על אדמתה של ארץ חופשית ותמלאו את ייעודכם: לבנות את ארץ ישראל וליצור מולדת לכל יהודי העולם. אני מאחל לאיש ואיש מכם הצלחה במפעל. אך אל נא תשכחו את הבחורים, שהזדות להם יכולים אתם היום לצאת לחירות, את אלו שנתנו את מלוא כוחם ואת הרבים שהקריבו את חייהם עד היום כדי שתוכלו להגיע אל מטרותכם. על כן- בנו את ארצכם ותשלימו בכך את המפעל כפי שראוהו לנגד עיניהם. זכרו את שושו, את האנמן⁶⁰ ואת כל החברים שנתנו את נפשם למענכם. זכרו את צערו הגדול של העולם ובנו את ארץ ישראל כך, שלא תהיה שם עוד מלחמה, אלא עבודה ולחם לכל. אני מאחל לכולכם מעבר מוצלח אל החופש וחיי אושר וחרות.⁶¹

לאחר הצלת ילדי לוסדרכט עברה קבוצת וסטרוויל להצלתם של ילדים ובני נוער נוספים. דרך נתיב ההברחה עברו כשלוש מאות ילדים עד תפיסתו של וסטרוויל. גם לאחר מכן המשיכה המחתרת לתפקד עד שנחשפו כל חבריה.⁶² במרץ 1944 נעצר וסטרוויל. הוא עונה ונחקר ולאחר מספר ניסיונות בריחה שנכשלו הובא למחנה הריכוז פיקט.⁶³ גם

ערב בכלא

שעת הרהורים חרישית
שעת דמדומים ומזור
זוהר קורן מתוכי
ושוטף את כולי באור
כלא. כבלים ארבעה.
מגעול והפתח סתום.
מאוחר. מאוחר כבר מאוד.
והאור הדולק עמום.
פרשתי כפי בתפילה
עצמתי עיני מראות
מתהום תהומי ייסורי
עיני את הגצה תרות. [...]⁶⁵

וסטרוויל הוצא להורג באוגוסט 1944. בידועו על מותו הקרוב דיקלם בקול את הימנונה של המחתרת ההולנדית, "ח המתים", ובכך חיזק את חבריו שטרם הוצאו להורג. גם לאחר הוצאתו להורג הוסיפו המדריכים מלוסדרכט לעסוק בענייני המחתרת עד סוף המלחמה והיו שותפים במפעלי הצלה נוספים.⁶⁶

57. שם, עמ' 72-71.
58. שם, עמ' 85-83; 122-114.
59. ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 1-219, מכתבי שושו.
60. אחד מאנשי החלוץ שהיה שותף להברחות ונרצח על ידי הנאצים.
61. ספר עדינה, עמ' 132.
62. סחיפריס, קבוצת וסטרוויל והחלוצים לפלשתינה, עמ' 192-179.
63. שם, עמ' 184-182.
64. שם, עמ' 187.
65. כוכבא, המחתרת החלוצית בהולנד הכבושה, עמ' 149-150.
66. לדוגמא: הצלת תינוקות על ידי מרים פינקוהוף-ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד תיק 1-252, עדות מרים וטרמן- פינקוהוף; הצלת חברי תנועת החלוץ על ידי נפתלי די ליאו- ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 319, עדות חנה אשר די ליאו.
67. כוכבא, המחתרת החלוצית בהולנד הכבושה, עמ' 157.
68. פינקוהוף, שמים וגיהנום, עמ' 69.

אני פוחדת. מדי פעם את נותנת למצב לדחוק אותך לכינה, שם לא מקומך כשאת מרגישה את עצמך יהודייה ולא ילדה של האנושות. כמו שאני צריכה להיזהר לא להרגיש את עצמי הולנדית חופשייה ולכן אנטי גרמניה⁶⁹

מקומך כשאת מרגישה את עצמך יהודייה ולא ילדה של האנושות. כמו שאני צריכה להיזהר לא להרגיש את עצמי הולנדית חופשייה ולכן אנטי גרמניה

ואת אוצרות הרוח של עם ישראל. שתיהן היו חברות בתנועת הנוער 'מגן דוד' בעיר הילוורסום וכשזו נסגרה הקימו תנועת נוער בביתם בבילטהובן ברוח יהודית ציונית.⁶⁹ מאוחר יותר חשה מרים בחוסר הידע שלה בענייני יהדות ויצרה קשר עם מנחם פינקהוף, החלוץ שניהל את בית עליית הנוער בלוסדרכט, וכך למדה על הציונות והפכה לציונית נלהבת. יופ וויל חשו את השינוי שחל במרים ובדעותיה. ויל כתבה על כך למרים:

אני פוחדת. מדי פעם את נותנת למצב לדחוק אותך לפינה, שם לא מקומך כשאת מרגישה את עצמך יהודייה ולא ילדה של האנושות. כמו שאני צריכה להיזהר לא להרגיש את עצמי הולנדית חופשייה ולכן אנטי גרמניה⁷⁰

בגלל ויכוחים אלה חששה חיה, אחותה הצעירה של מרים ותלמידתו של יופ, לחשוף בפניו את השינויים הרוחניים שחוותה גם היא. לאחר זמן מה העזה ושוחחה על כך עם יופ והוא כתב לה כך:

אספר לך משהו חיה, משהו שנעשה כל כך חי כשקראתי את מכתבך על אותו יום דתי שחיים את ליבך. ראיתי עצמי שוב בבית הזרי, שבו בכל בוקר היה אבא, שנראה כמו החכמים מהתנ"ך מוריד את הכיפה מעל ראשו. אנחנו שילבנו ידיים ועצמנו את העיניים ואבא אמר את תפילת הבוקר... כך התקיימה תפילה בכל ארוחה. בסוף הארוחות היינו כולנו שקטים, ואז פתח אבא את התנ"ך המשפחתי וקרא לפנינו את הסיפורים העתיקים וההסברים, מאותו התנ"ך שאת כל כך נהנית ממנו עכשיו⁷¹.

דברים אלה הרגיעו את חיה, מה גם שמאוחר יותר כתב לה יופ כי טוב שנשארה נאמנה לעצמה וליהדותה.⁷² יופ עצמו דבק ברוח החלוצית של הצעירים שפגש. רוח ההתחדשות שפיעמה בהם והרצון ליצור חברה חדשה בארץ ישראל עוררו אותו וגרמו לו לקשר עמוק עם אנשים אלה. הרדיפות והעינויים שהיו מנת חלקם של היהודים בהולנד, חברו לרוח שגילה בחבריו. לכן אמר לאשתו וויל:

"הלואי והייתי יהודי. כל כך הייתי רוצה לעבוד עכשיו בבית ספר יהודי. לא שבת הספר שלי נעשה אנטי יהודי, את זה את וודאי מבינה, במקרה כזה לא הייתי ממשיך לעבוד בו".⁷³

גם שושו ויופ שוחחו על כך ביניהם. מכתבו האחרון של שושו ליופ, שבועיים לפני התאבדותו בכלא, מבטא דברים אלה בחריפות רבה:

ראה: השגנו הרבה... אני מאמין כי קיימת שם הפינה היחידה על פני כדור הארץ בה אפשר למצוא פעילות סוציאלית ואנושית פורייה. ובכל זאת, קשה לי לומר לך בפשטות: בוא אלינו, כי אתם מכירים אותנו עוד פחות מדי. והדברים הפעוטים הם אשר קובעים את החיים. גם בחברה המבוססת על אידיאלים נעלים מתגלים חולשות ופגמים. כל זה עלול לדחות אתכם ולהיות לכם זר. לכן אני צריך לשקול עשר פעמים על אף רצוני העז לקבל אתכם בקרבנו! הייתי ממליץ לך לקרוא בספר מאת מרטין בובר בו הוא מתאר את הניגודים הרבים הקיימים ביהדות ובעם היהודי. [...] באותה מידה שיכולתי לכתוב שעות על הטוב ועל הנשגב אפשר לספר על החולשות. כמוכן, הטוב עולה לאין ערוך על הרע, אך אפשר יום יום לערוך את החשבון הגדול? תבין, בשבילנו ובשבילי כל זה אינו קובע. זה העולם שלי על כל מגרעותיו שהן מגרעותי שלי ומחובתי להתמודד איתן. זו חובתי שלי וזה ההבדל בינינו. אולי אסתייג מדברים מסויימים אך לא אתכחש לעיקר. ואתם, אולי כל הקטנות שתיארת לעיל עלולה לדחות אתכם? לכן שקלו היטב לפני ההכרעה הסופית. זה היה כמעט הכל, עתה אני מחכה לתשובתך הגלויה והמהירה. כל מכתב מקל מאוד על בדידותי. הרבה שלומות לכל המשפחה, שלכם...

מדבריו אלה של שושו עולה בבירור כי יופ וויל עצמם עברו שינוי במהלך המלחמה. במקום ערכים אוניברסליים, הם מצאו את הרצון לקשור את גורלם באופן עמוק עם העם היהודי. שושו ביטא את המחויבות שלו לעם היהודי במילים ברורות. הוא הסביר בצורה חדה את השייכות הטבעית שלו לעם היהודי על כוחו, חולשותיו ועוצמתו. במובן זה העמיד מול האוניברסליות של משפחת וסטרוליל את הלאומיות היהודית שיש בה מחויבות לחיי רוח וחירות. ההתלבטויות המועלות במכתב והשיח הרעיוני המעמיק הזה, שנעשה תחת סכנה חמורה ותוך כדי הפעילות היומיומית העניפה להצלח הילדים ובני הנוער מהולנד הכבושה, מוכיחים עד כמה הייתה קבוצת וסטרוליל נתונה במאבק כפול: מאבק פיזי על ההישרדות וההצלה ומאבק רוחני על רוח האדם, חירותו ורעיונותיו. אסיים בדברים מתוך מכתב אחר של שושו לאורי קוך, שהיה כלוא במחנה שבויים גרמני:

ראינו דברים יפים בדרך. אי אפשר ליהנות ממש, אם כי אני מסוגל לדחות לזמן מה

יופ היקר,

היום אני רוצה לכתוב לך פעם על הכל...הרהרתי רבות בימים האחרונים בשיחתנו האחרונה. אתחיל בשאלה הקשה שהיא המפתח לכל: המטרה הסופית שלנו מהי, ומה אנחנו בעצם רוצים להשיג? יסוד הכל הוא הזכות לחיות ולקבל את חלקו ממעשה האושר החומרי והרוחני על פני אדמות [...] האפשרות הריאלית היחידה בבניין חברה חדשה תהיה דרך החינוך. ועליה כולנו צריכים להיאבק במשותף. [...] רק לעניין הקונקרטי שלנו יש לי תשובה. כתבתי שעלינו לבנות חיים חדשים וכוונתי היתה ברורה. אני רואה אפשרות כזאת במערב או במרכז אירופה. אך אפילו אני רואה בבירור אצלנו את היסודות לחברה חדשה מהסס אני להסיק מכך את המקנה ההגיונית לגביך ולהגיד לך: למד עברית! [...] ההיסוסים שלי נובעים מדבר אחר.

69. שם, עמ' 91-88.
70. שם, עמ' 88.
71. סחיפרס, קבוצת וסטרוליל והחלוצים לפלשתינה, עמ' 69-68.
72. שם.
73. שם.

פרוייקט שם עולם 2019

המרכז הבינלאומי שם עולם מפנה את מרכז הכובד של פעילותו לדורות העתיד. האתגרים העומדים בפנינו הם לרתום כלים וערוצים המתאימים לבני נוער מבלי לוותר על המהות, העומק וההפנמה.

במיזם "שם עולם 2019" פותחים אנו מעתה מסורת של שנים ובמסגרתה כינסנו כמאה שירים שנכתבו בתקופה השואה, בגטאות, במחנות, במסתור ובעת בריחה ובחרנו שירים המבטאים את כוחות ותעצמות הנפש והרוח הכוללים אמונה, תקווה, כיסופים לארץ ישראל, אימהות, ילדות והעולם הרגשי בכלל.

יצרנו צוות מוביל אשר שקד על הטקסטים שעובדו ותורגמו שנית לעברית עכשווית. קטעי כתיבה ביומנים אישיים עובדו לשירים ולכל שיר צורף מחקר על הרקע של השיר ועל הכותב.

על ההפקה המוזיקלית הופקד אביב גפן ומשה קלוגהופט רתם עשרה אומנים נערצים בקרב בני הנוער וביניהם: לי בירן, נועה קירל, נינט טייב, נסרין קדרי, יהונתן רזאל ועוד שגרתמו בהתנדבות לביצוע השירים, לאחר שהולחנו על ידם או על ידי אחרים כמו: אפי נצר, בן שופן, דורון פלסקוב ועוד.

השירים נכתבו על ידי כותבים מוכרים וכותבים אנונימיים לחלוטין. האומנים למדו על הכותבים, הטקסטים והמציאות בה נכתבו ובכך הם מהווים גשר בין התכנים שנשמעו בתוכם והעברתם לנוער ולציבור הרחב. השירים נחשפו בקליפים, ראיונות בטלוויזיה, בעיתונות ובמדיה החברתית. השירים: "חשק לי לומר תפילה" בביצועו של לי בירן ו"אכזהב" בביצועה של נועה קירל זוכים לתהודה עצומה ולהכרה בכוחה של המוזיקה לחבר את הנפשות לתכנים ולרגשות ואף לחוש ולהתרגש מסיפור העבר כאילו קרה בימינו אנו.

מרתק לראות כיצד קליפים שכבר עלו לתקשורת מוצאים עצמם משולבים במוסיקה היום יומית, ולא רק סביב יום השואה, כאשר בשירים משתקפת המציאות בה נכתבו ומשתקפים כוחות הנפש והרוח המאפשרים הטמעת תובנות וערכים מן השואה בחיינו.

בכוונתנו לרכז מידי שנה את השירים במופע מרכזי ביום השואה בביצועם של אומנים מן השורה הראשונה. התעדכנו בכלי התקשורת ובפייסבוק של שם עולם.

מחשבות נוגות. [...] אני אסיר תודה כי ביכולתי לפעול עוד ולהיות פעיל. יש לי עדיין את האפשרות לנסות וזה הדבר הקובע לגבינו. אני יכול להיאבק נגד הגורל וזה חשוב. אפילו מפסידים במערכה. וכאשר יקרה לי מחר אסון אוכל להיות שקט לגמרי. לא אצטער אף דרגע. העזנו להילחם ונכשלנו...גורל אנושי. ומחזקת המחשבה שנאבקנו לא רק למעננו.

מאבקה הכפול של קבוצת וסטרוויל נשא פירות: שלוש מאות ילדים ובני נוער ניצלו, עלו לארץ ישראל ובנו בה את חייהם ברוח אותה למדו ממחנכיהם - מציליהם: יופ, וויל, מרים, מנחם, שושו ואחרים. היה זה אכן מעבר מוצלח מאין כמוהו לחיי אושר וחירות.

ביבליוגרפיה:

ספרות

- בנימין יגאל, נאמנים לעצמם ולדרכם: המחותרת החלוצית בהולנד במלחמה ובשואה, בית לוחמי הגטאות ויד טבנקין, קיבוץ לוחמי הגטאות 1998.
- בר אפרת פנחס, בין הלשנה להצלחה: החברה ההולנדית והשואה, הוצאת יד ושם, ירושלים 2016.
- גת רפאל, "מפעל עליית הנוער", בתוך: קתדרה 37, ספטמבר 1985, עמ' 176-149.
- הכנה דבורה, ילדי הזמן: עליית הנוער 1933-1948, הוצאת יד ושם, די צחק בן צבי ומכון בן גוריון לחקר ישראל והציונות, ירושלים 2011.
- כוכבא עדינה, המחותרת החלוצית בהולנד הכבושה, הוצאת בית לוחמי הגטאות והקיבוץ המאוחד, תל אביב, 1969.
- מכמן יוסף, הרטון בים ודן מכמן, פנקס הקהילות הולנד, הוצאת יד ושם, ירושלים 1985.
- סחיפרס הנס, קבוצת וסטרוויל והחלוצים לפלשתינה: התנגדות נוקפומיסטיט במלחמת העולם השנייה, הוצאה לאור פרלורן והנס סחיפרס, והוצאת עמנות "יוצאי ההכשרות והמחותרת החלוצית בהולנד - כלל קבוצת וסטרוויל" הילורוסום.
- פינקהוף-וטרמן מרים, שמים וגיהנום, סיפור חיים: 1941-1916, דרובוקס.
- פרנק אנה, יומנה של נערה, הוצאת קרני, תל אביב 1957.
- שצקר חיים, "מוסד 'עליית הנוער' וחלקו בהצלחתם של ילדים פלטי השואה, קליטתם ושיקומם", בתוך: עיונים בחינוך, גיליון 50-49, שבט תשמ"ט, אוניברסיטת חיפה, עמ' 20-5.

ארכיונים

- הארכיון הציוני S32/1375
- ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד תיק 111, עדות לילי אופק.
- ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 1-219, מכתבי שושו.
- ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 241, עדות ברוך תור (בנו טורטלטאוב).
- ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 319, עדות חנה אשר די ליאו.
- ארכיון בלה"ג, חטיבת הולנד, תיק 374, עדות רוזה קרצר